

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Implementace Krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání pro území Zlínského kraje II
registrační číslo projektu: CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_078/0018903

PORTFOLIO V PRAXI MATEŘSKÉ ŠKOLY

Lektorka: Mgr. Svatava Vyhlídalová

Sedm prvních let života dítěte – znaky školní zralosti dítěte ; možnosti opatření pro školsky „nezralé dítě“.

Dětská kresba a její využití v pedagogické diagnostice.
Kresba - královská cesta do dětské duše.

R. Davido : „...Dítě buď napodobuje přírodu / modré nebe, zelená tráva... / nebo se nechává nést svým nevědomím a to vypovídá o jeho myšlení a osobnosti nejvíce...“

Neverbální komunikace dítěte.

*Nutnost jejímu porozumění pro sledování dětského vývoje sociálního, emočního, kognitivního.
Rozvoj neverbální komunikace podněcuje rozvoj komunikace verbální.*

Tvorba portfolia žáka.

Soubor různých produktů dítěte - dokumentuje jeho vývoj za určité období.

Portfolio - uspořádaný soubor prací žáka shromážděný za určité období,

kteří poskytuje informaci o pracovních výsledcích žáka, průběhu učení a jeho vývoji **za účelem** jeho dalšího rozvoje. Informace slouží dítěti, rodičům a učitelům. Jde o určitý typ archivace produktů dítěte za stanoveným účelem, který do jisté míry určuje jeho obsah, rozsah a práci s ním.

Obsah portfolia může být následující:

- Obsah
- Životopis, profesní cíl, plán vývoje praxe, učitelský deník.
- Diplomy, certifikáty, ceny, doporučující diplomy.
- Hodnocení vlastních hospitací, poznámky z hospitací u kolegů.
- Hodnocení od žáků.
- Ukázka přípravy na vyučovací hodinu, vlastní testy.
- **Fotografie žákovských prací (s komentářem), fotodokumentace projektů.**
- Ukázka projektu, přednášky, projekty.
- Hodnocení České školní inspekce.
- **Komentáře rodičů k dětským výt. či jiným zájmovým činnostem .**
- Vlastní články a publikace, další materiály.
- Portfolio studentů učitelství – seminární práce, eseje, přípravy.
- Výsledky soutěží, seznam exkurzí, záznamy z výjezdů, schéma výletů, zásobník her.
- **Odkazy k odborné literatuře, k akt. odb. tématům, odb. metodickým pomůckám..**
Výstřížky z časopisů – novinky v oboru.
- Monitorování změny stylu výuky, týdenní plány
- **Informace o vývoji dítěte - odkazy k odborné literatuře, k akt. odb. tématům, odb. metodickým pomůckám , výstřížky z časopisů – novinky v oboru.**

Proč bychom portfolio měli v mateřské škole zavádět?

Plní významné funkce: informační, motivační, komunikační, autoregulační a diagnostickou.

Funkce informační: poskytuje informace o vývoji dítěte rodičům, učitelům a samotným dětem , slouží rodičům, učitelům a dítěti jako **komplexní soubor informací** o rozvoji dítěte . *Zelinková (2001, s. 45),.*

Funkce motivační: motivuje děti k lepším výsledkům práce, k dokončení řady činností, k tvorbě vlastních výtvorů, které chtějí v portfoliu prezentovat.

Funkce komunikační: stává se prostředníkem rozvoje komunikace mezi učitelem a dětmi, mezi dětmi vzájemně a mezi dětmi a rodiči, popřípadě dalšími odborníky.

Funkce autoregulační (rozvojová): dítě ve spolupráci s učitelem a spolužáky **interpretuje své výsledky práce**, hodnotí je (explicitně i implicitně), prožívá své úspěchy a neúspěchy a rozhoduje se o další činnosti, která ovlivňuje jeho osobnostní rozvoj.

Funkce diagnostická: Stává se jedním z nástrojů diagnostické činnosti učitele **směřující k posouzení vývoje** a pokroku dítěte, stanovení diagnózy a potřebných opatření pro jeho další rozvoj (*př. opatření - individuální pohovory, konzultace s rodiči, pracovníky poradenských zařízení*) ; je to nástroj pro posouzení školní zralosti při zápisu dítěte do základní školy.

Dokumentuje somatického růstu a respektování zranění dítěte, duševního rozvoje (kognitivní, emocionální, motivační a volní vývoj), sociálního rozvoje, rozvoje svého JÁ, duchovního rozvoje (Lukášová, H., 2010, s. 44).

Získané informace o vývoji dítěte slouží pedagogům jako **východisko** pro **stanovení vhodných cílů podporujících rozvoj dítěte** a volbu odpovídajících vhodných metod a forem práce.

Portfolio je podporou při vypracování individuálního vzdělávacího plánu dítěte.

Pokud učitel/ka sleduje cíleně vývoj dítěte a jeho pokrok, pak záměrně volí určité diagnostické nástroje, které se rovněž stávají součástí portfolia.

Např. Kresba postavy, která se v portfoliu opakuje v průběhu roku.

Diagnostické prac. materiály v rámci přípravy na školu/ školní zralost /.

Portfolio diagnostické umožňuje sledovat vývoj dítěte a jeho pokrok.

Přístup:

Je nezbytné u všech dokumentů uvádět:

1: Datum jejich vzniku, záznamu s komentáři, které nám pomohou po určité době vybavit si vzpomínky a zachycovat proměny vývoje dítěte.

2: Práce a záznamy řadit v chronologickém sledu, ať již celkově, od počátku školního roku k jeho závěru, či v rámci dílčích oblastí, které nám utvářejí základní strukturu portfolia. Př:

Vlastní báseň dítěte 10. 10. 2012 ;

Jméno

Věk:

„Narodilo se kuřátko, krásné jako poupátko. Bude z něho slepice a pak kouhoutice.“

Diagnostická info: Vyzrálост sluchového vnímání.

Schopnost utvořit rým.

Báseň vznikla pod dojmem knihy Jiřího Havla ,Království nesmyslů..

Děti dostaly za úkol vymyslet také nějaký nesmysl.

Lucie se pokusila o celou báseň.

Na tvorbě **portfolia se mohou podílet i rodiče**. Mohou přinést výtvar, fotografii, videonahrávku a jiné artefakty, které pořídili společně v mimoškolním prostředí - jak dítě doma komunikuje, jak se zapojuje do domácích činností, co je jeho oblíbená činnost, hračka... Poskytují učitelům informace o dítěti v kontextu jiného sociálního prostředí.

Sedm prvních let života dítěte – znaky školní zralosti; možnosti a opatření pro školsky nezralé dítě.

Význam mateřské školy: její hlavní význam spočívá v rozvíjení **citové sociální** stránky dětské osobnosti , **získávání** návyků, poznatků a zkušeností pomocí **tvořivých** hrových aktivit, které plně odpovídají vývojovým zákonitostem tohoto věku!!!

Při vstupu do ZŠ je velmi důležité, aby dítě dokázalo :

- navazovat kontakty s vrstevníky
- aby s nimi umělo spolupracovat
- uznávalo autoritu učitele a jiných dospělých
- aby se umělo beze studu s dospělými bavit
- umělo udržet pozornost alespoň na 20 min.
- bylo samostatné (oblékání, jídlo, v přípravě učebních pomůcek...)
- mělo mít vědomí, že druhým se neubližuje
- věci „cizí“, se neničí (i osobní samozřejmě)

Mateřská škola zve do školky učitelky budoucích prvňáčků, aby se s nimi osobně seznámily - měl by se z těchto setkání „zrodit“ předadaptační příprava, která počítá s postupným vzájemným poznáváním (návštěva školy, nahlédnutí do výuky, vzájemné umožnění kontaktů školních i předškolních dětí – např: do školky mohou odpoledne zaskočit starší kamarádi, spolužáci, sourozenci a pohrají si s menšími kamarády; školáci na oplátku zahrají pohádku...).

Učitelky MŠ mohou poskytovat:

- Objektivní informace o budoucím školákovi / školácích.
- Učitelky MŠ organizují setkání s odborníky, na nichž se hovoří o možných úskalích začátku školní docházky.
- Vysvětlení rodičům / před nástupem do ZŠ / pojmy školní zralosti, problém laterality, význam hry pro školáka, význam pravidelného denního rozvrhu, pojem zátěže, stresu, chyb při učení.
- Informace o samostatnosti dítěte / meze...

Co by rodiče měli po svých dětech žádat v předškolním období:

Měli by v domácím prostředí **rozvíjet** :

- Interakci s vrstevníky do a od tří let věku
- Motorické projevy (nemotornost . obtíže v jemné a hrubé motorice), zdolávání překážek v předškolním věku (fyzické, psychické), schopnost „držet se instrukcí“
- Komunikaci / mluvení (fonologické obtíže, jejich fonologická reprezentace...); rozšiřování slovní zásoby / 6 r. cca 2.500 slov/ ; je zřejmá stabilizace základního mluvního vývoje po stránce formální, diferenciaci i po obsahové stránce významů slov...
- Ovládnutí extrémní nedočkavosti, nepokojnosti, snadné vyrušitelnosti...
- Senzomotorickou koordinaci - nutná pro práci s tužkou a papírem, při sportu...
- Zvládnutí odhadu délky / 5,5 r./
- Způsob, jak zvládat konflikt s vrstevníky a pod.

A to vše formou nápodoby, prožíváním či hrou, nastolením „nových“, domácích rytmů, rituálů, zkvalitněním vzájemných rodinných vztahů atd..

Socializace - stádia.

Proces utváření osobnosti se děje prostřednictvím socializace.

Dvě stádia socializace – PLAY x GAME:

PLAY - prvním stádiem socializace / hraní /.

Aby si děti mohly hrát na něco, je nutná jen **existence rozmanitých různorodých rolí / hraje si na něco- matku, doktora, prodavačku...**

Dítě přejímá jejich konkrétní výkon a jejich konkrétní postoje.

GAME - druhé stádium socializace / hra s ostatními /.

V tomto stadiu si už dítě nehraje samo, bez ohledu na ostatní, nýbrž hraje hru s ostatními. Každá hra, hraje-li se s ostatními, musí mít nějaká pravidla, nějakou organizaci. To znamená, že je pravidly omezena; naše reakce jsou omezeny tím, že musíme brát v úvahu také reakce ostatních ve hře. Postoj jednoho vyvolává přiměřenou reakci druhého. Činnosti lidí ve hře jsou navzájem závislé. Protože všichni účastníci hry chtějí hrát hru, dodržují pravidla a tak nedochází ke konfliktu.

Důležitá „role“ je přijetí postojů / pravidel / dané skupiny, společnosti jako celku.
/ Souhrn toho, co se člověk v interakci v sociální skupině učí, nazývá p. Mead „Self“

Jaká pravidla by ve výchově dětí neměla být ignorována?

Kvarteto rad – děti se naučí tomu, v čem a jak žijí. / Info pro rodiče /.

1. Pozornost a cenný čas .
Hovořit spolu a umět naslouchat / poslouchat, ukazovat náklonnost, vztah svůj /;
čas se rozumí malé přestávky v průběhu dne / cca 3 – 5 min./, ve kterém se dítěti věnujeme zcela / celou pozornost/. **Jde o tzv. ostrůvky pozornosti!**
2. Rodinná pravidla a přímé oslovování – rodina by si měla ustanovit několik pravidel, která by měla platit pro všechny členy např.: jíme u stolu, nenadáváme si, nebudeme k sobě vulgární, budeme užívat slovo „prosím“...
Je-li toto pravidlo porušeno, pak rodiče okamžitě zasáhnou (následuje přiměřené potrestání - odejmutí nějaké výhody...).
A co porušují-li pravidla rodiče!? Tak to je velmi zlé, nemohou po dětech vyžadovat, co sami nejsou schopni plnit a měli by se také těmto stanoveným požadavkům učit.
3. Logické následky – není – li dostatečná komunikace, rodiče dávají nejasné příkazy, pak děti nevědí, co mají dělat. Navíc musí rodiče u svých požadavků / příkazů.../ získat dětskou pozornost. **Výhrůžky bez následků vedou pouze k hádkám !**
4. Určete pravidelný čas na spaní, jde o biologické hodiny, které je nutno respektovat. Je zcela žádoucí podvečerní zklidnění dítěte (dětí) - klidná společná večeře, pohádky, společná hra, vyloučení bezkofeinových nápojů a sladkostí, uzenin, sledování večerních programů.... Pozor – co je pro někoho normální, může druhému dělat nepředstavitelné obtíže! **Neposílejte dítě spát za trest!!!**

Školní zralost
*zdravotní, psychická i sociální
způsobilost*

Školní připravenost
*aktuální stav závislý na prostředí
a učení*

emoční stabilita

respektování hodnoty a smyslu školního vzdělání (motivace ke školní práci)

záměrná koncentrace pozornosti

rozlišování různých rolí a diferenciací chování, které je s nimi spojeno

odolnost proti zátěži- adaptace na školní program

úroveň verbální komunikace

lateralizace ruky, motorická i senzomotorická koordinace a manuální zručnost

**respektování běžných norem chování
i hodnotového systému**

vizuální diferenciaci - zralost
očních pohybů

sluchová diferenciaci

koordinace činnosti mozkových hemisfér

myšlení na úrovni konkrétních logických
operací /psychická zralost /*

autoregulace založená na vůli a spojená
s vědomím povinnosti

závislé na zrání organismu

závislé na prostředí a učení

Dětská kresba .

Co vyčte pedagog z kresby?.

Míru rozvoje : předpoklad percepční a představový

- předpoklady pohybové a vizuomotorické koordinace
- „ psychomotorického klidu / přispívá k nezdaru neklid /
- „ kvality pozornosti

Ale IQ nemusí být narušen!

V průběhu kreslení má příležitost **sledovat osobní i pracovní** vlastnosti dítěte:

- Pohotovost
- Pečlivost
- Povrchnost
- Inhibici / zábrana, překážka ,zastavení /
- Míru sebedůvěry
- Impulzivitu / o kresbách se nevyjadřujeme kriticky po ukončení o ní hovoříme: „ pověz mi něco o svém obrázku“ ; identifikujeme nejasné části kresby /

Méně podnětné rodinné prostředí může se projevit v nižší obsahové úrovni - plností kresby.

Co odhalujeme?

**Kvalitní připravenost dítěte pro vstup do ZŠ.
Vývojová opoždění.**

Rozdílné vnímání dětí v projevech i přijímání nonverbálních signálů dospělých.

Vývojové milníky : druhý rok života-rozeznávání hlavních výrazů zračících emoce

předškolní věk - rozeznávání hlavních výrazů tváře -5r./ , častěji se soustředí na jeden rys výrazu /; začínají chápat, některé nuance neverb. komunikace / již lépe zastírají lhaní a podvádění /

mladší školní věk - vnímají kombinace rysů tváře

pozdní dětský věk - interní rysy obličeje / schopnost rozeznávat interní rysy obličeje /

starší školní věk - schopnost rozeznat obličejové rysy / odezírání ze rtů.../

- Mezilidské postoje a sociální vztahy; osobní vzdálenost, zraková komunikace, kulturní rozdíly.
- Vývoj řeči a gest; symbolická gestikulace; změna gestikulace v předškolním věku; ilustrační gesta- doplněk řeči; gesta a učení; gesta, jazyk a rozvoj myšlení; gesta a vyjádření emocí.
- Pohled – typy očních signálů; pohled - známka vědění; pohled- komunikační prostředek, pohled a učení.
- Výraz obličeje; úroveň dětského chápání; učíme děti porozumět výrazům obličeje; přitažlivost tváře; lhaní – projevy.
- Dotyk a sociální vývoj - pravidla , jimiž se řídí dotyk; dotyk a versus vzdělání; dotyk zdroj úzkosti; dotyk v rozdílných kulturách; význam dotykové terapie.
- Mladší školní věk : učení se / strategie /, ovládnání výrazů tváře.

Využití znalostí nonverbální komunikace pomůže lépe chápat neverbální chování dětí a tím i děti jako takové.

BATOLE: Nonverbální znaková komunikace / znakování/

V Čechách prezentují výukový program Baby Signs, jehož metodou se učí v mnoha městech už desítky rodičů se svými dětmi.

Co je k tomu vede?

Zpříjemní jim to každodenní život s dítětem a zároveň v prvních třech letech života poskytuje znaková řeč dítěti impuls k emočnímu a intelektuálnímu rozvoji.

Znakování často způsobuje, že rodiče začnou s dětmi trávit více času a více s nimi komunikují.

Kdy začínat?

*Většina rodičů však začíná se znakováním v době, kdy se předpokládá, že dítě začne znaky používat. K tomu většinou **dochází mezi 8.–12. měsícem věku** dítěte.

*Výsledky dlouhodobých pozorování v zemích, kde se znaková řeč batolat využívá již déle, potvrdily, že **znakování má význam pro děti, které už umí pár slov.**

*Známe případy, kdy rodiče začali používat znaky až v 18 měsících nebo i později. Děti v tomto věku jsou často neschopnost se dorozumět frustrované a uchylují se ke komunikaci pomocí pláče a vzteku. Když jim rodiče začnou znaky ukazovat, rychle je pochopí a často už za pár dní začnou takto komunikovat.

Nonverbální znaková komunikace / znakování /.

Platí, že dětem se ukazují jen znaky pro ta slova, která ještě neumí vyslovit. Postupně, jak se učí nová slova, samy přestanou znaky používat. Je to úplně přirozené a neodvratitelné. Není třeba se obávat toho, že znakování negativně ovlivní vývoj řeči.”

Zjistilo se, že po roce komunikovaly znakující děti na úrovni ostatních vrstevníků v průměru o 3 měsíce starších a po dalším roce znakující děti předběhly druhou skupinu o celý rok.

Na základě tohoto výzkumu vyvinuly doktorky Acredolo a Goodwyn program znakové řeči pro batolata Baby Signs, který se dnes využívá už ve více než 14 zemích světa. Program zvládnete za dvě hodiny.

Znakujeme s dětmi při jídle, v parku, při koupání, při prohlížení obrázkových knížek apod. Díky tomu, že nám dítě umí sdělit, co chce, nemusíme hádat a hned víme, jak mu vyhovět, takže to vlastně šetří čas.

Cílem programu není děti přeučovat k něčemu novému, vymyšlenému. Znaková řeč má spontánní a přirozený repertoár rozšířit. **Když si dítě vymyslí vlastní znak, kterému rodiče rozumí, není třeba ho přeučovat.**

Charakteristika batolat:

- Je zaměřeno na sebe.
- Nedokáže se vcítit do druhého.
- Cítí se omezováno.
- Zákazy vnímá negativně, cítí se omezováno / zlobí se/ – to nedělej, to nesmíš...
- Přirozené, spontánní, hravé , zvědavé ,velmi egocentrické - je zaměřeno na sebe, nedokáže se vcítit do druhého.
- **Potřebuje samostatnost, samosprávnost, nezávislost** / období autonomie / E.H. Erikson /.
- **Vyžaduje pohybovou** volnost- základní potřeba batolat.
- Nemá žádný časový pojem.
- Nemá představivost, nemá schopnost kompromisů - aby se ustavilo na hodinový plán instituce.
- **Obtížně se zapojuje do kolektivu**, není schopné navázat přátelství.
- **Obtížně vnímá skupinovou dynamiku** / vztahy mezi dětmi, šarvátky.../.
- **Obtížně zvládá nedobrovolné odloučení od matky** / separační úzkost.
- Časté projevy vzteku / normální vývoj Allen Marotz /.
- **Potřebuje pevné vedení a kontrolu** / Wágnerová , 2005 /.

Literatura:

Dr. F.,Koukolík,Dr. J., Drtinová : „Vzpouora deprivantů“.
Doc.Mgr.PaedDr. Iva ,Stuchlíková: „ Základy psychologie emocí“.
Prof.PhDr.Zdeněk ,Matějček: „ Praxe dětského psychologického poradenství.“
PhDr.Zdeněk, Matějček : „Co děti nejvíc potřebují.“
Lawrence, E., Shapiro: „Emoční inteligence dítěte a její rozvoj“.
Doc.PhDr.Pavel, Říčan „Dětská klinická psychologie“.
Bc.K.Kodetová,2015 / bakal. práce/

Davido,R. ,“Kresba jako nástroj poznání dítěte“.Praha 2008,Portál.
Třesořlavá,Z ; Kňourková,M,“Dříve než půjdu do školy“,Avicenum,1990
Looseová,Ant.;Piekertová,N. ;Dienerová,G ,“Grafomotorika pro děti předškolního věku“,Praha 2001, Portál
Dienerová,G ,“Grafomotorika pro děti předškolního věku“,Praha 2001, Portál
Viktor Lechta: *Symptomacké poruchy řeči.* / Portál, Praha 2002 /

Alan Train: *Nejčastější poruchy chování.* / Portál, Praha 2001/ - čl. Poruchy související se sociálními vztahy, komunikací, učením a koordinací.

Lawrence E. Shapiro: *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj.* / Portál, Praha 1998/.

P.Říčanh,D. Krejčířová a kol. *Dětská klinická psychologie.* / Grada , 1997 /

Z. Matějček : *Praxe psychologického poradenství .* / Portál,Praha 2011 /

V. Lechta: *Symptomacké poruchy řeči u dětí.* / Portál, Praha 2002

„Na dobrém začátku všechno záleží.“ Jan Amos Komenský

